

Figę dostaje ten kto rano wstaje

1 marca 2015

W moim supermarkecie mogę zimą kupić truskawki a wiosną gruszki. Cały rok mamy dostęp do wszelkiego rodzaju owoców, a półki są wypchane po brzegi. Przez ten ciągły zalew towarami łatwo jest zapomnieć o tym, jak nieregularne i nietrwałe mogą być zasoby owoców. Nawet w tropikalnych lasach deszczowych – w świecie rzekomego życia w dostatku – zwierzęta czasem muszą wędrować kilometrami, żeby znaleźć drzewo, które jako jedyne na setki mijanych po drodze jest obsypane dojrzalymi owocami. To drzewo jest w stanie owocować tylko przez krótki okres, bowiem wiszące na nim soczyste bombki, albo zostaną zjedzone, albo zgniją w przeciągu kilku dni.

Właśnie dlatego owocożerne zwierzęta wykazują się dobrą pamięcią i giętkim umysłem. Muszą bowiem zapamiętać, gdzie rosną najlepsze drzewa oraz w jakim okresie owocują. Dopiero na podstawie tych informacji planują swoje zachowanie. Karline Janmaat z Instytutu Antropologii Ewolucyjnej Maxa Plancka porównuje odżywianie się owocami do gry w szachy „w której pionki nie tylko zmieniają pozycje, ale także bezustannie zmieniają swój status, w odstępach czasu, które dla jednych trwają miesiącami, dla innych to zaledwie godziny.”

Karline zauważyła, że dziko żyjące szympansy są prawdziwymi mistrzami w tej grze. Gdy ich celem jest przekąszenie krótko płonujących owoców, jak na przykład fig, zrywają się wcześnie rano, często nawet jeszcze przed pojawieniem się pierwszych promieni wschodzącego słońca. Dodatkowo budowane przez tych spryciarzy nocne gniazda są skierowane właśnie w stronę poszukiwanych drzew. Już na starcie daje im to przewagę nad konkurencją.

“Wyniki badań potwierdzają tezę, że szympansy nie są zwykłymi

niewolnikami teraźniejszości lecz planują swoje czynności i to ze sporym wyprzedzeniem” twierdzi Carel van Schaik, który sam nie był zaangażowany w te badania. Właśnie dzięki starannemu planowaniu swoich działań te zwierzęta potrafią zrekompensować sobie wahania występujące w ich diecie. Używając szarych komórek dbają o to, by ich brzuchy były pełne.

Janmaat analizowała te umiejętności poprzez obserwacje szympanсів zamieszkujących Wybrzeże Kości Słoniowej w Parku Narodowym Tai. Badaczka tropiła zwierzęta podczas dnia, zaznaczała sobie miejsca ich noclegu i wracała jeszcze przed wschodem słońca, by obserwować ich pobudkę. Był to dość męczący harmonogram, ale dostarczył ważnej informacji: zdarza się, że mimo wciąż panujących ciemności szympanсы schodzą z gniazd na poszycie lasu.

Normalnie tego nie robią i są wówczas bardzo płochliwe. W końcu są to niebezpieczne lasy. Ostatnio jedna z szympanсы podczas ataku lamparta straciła syna. „Te zwierzęta są przyzwyczajone do ludzi i z reguły nie zwracają na ciebie uwagi” opowiada Janmaat.” W pewnej chwili, pod moją stopą złamała się gałązka, obejrzały się natychmiast. To było naprawdę uderzające. Podejmowały ryzyko.”

Dlaczego to robią? Kiedy Janmaat podążała śladem tych rannych ptaszków, zauważyła, że w większości przypadków małpy kierowały się w stronę figowców. Figi nie należą do szczególnie odżywczych i owocują tylko przez krótki okres czasu. Przez to, że są miękkie i w żaden sposób nie chronione, przyciągają sporą rzeszę głodnych fanów: ptaków, wiewiórek i małp. Tak więc figę dostaje tylko ten, kto rano wstaje.

Janmaat i jej współpracownik Simone Dagui Ban podążali tropem pięciu spośród obserwowanych szympanсів, przez 275 dni zbierając dane dotyczące tego, jak się przemieszczają i jakie mają nawyki. Okazało się, że samice mające ochotę na spałaszowanie fig, opuszczały swoje gniazda wcześniej rano, „ale tylko wtedy, gdy figowce rosły daleko od ich noclegu”. W

przypadku owoców, o które nie zabiega aż tylu łakomczuchów, małpy były znacznie bardziej wyluzowane. Wstawały później, nawet gdy drzewa były znacznie dalej. Gdy zasada „kto pierwszy ten lepszy” nie obowiązywała, nie podejmowały ryzyka chodzenia po lesie w ciemności.

Badaczka zauważyła również, że szympansy planowały rozmieszczenie swoich gniazd biorąc pod uwagę to, co będą pałaszować rano. Gdy na śniadanie serwowały sobie figi, na mapie można było narysować praktycznie prostą linię łączącą owocujące figowce, położenie gniazd z zeszłej nocy oraz miejsce, gdzie stołowały się poprzedniego dnia. Kiedy jednak śniadanie składało się z innych owoców, linia łącząca podobne punkty biegła pod różnymi kątami. Swoją drogą, te małpy muszą mieć zakodowaną w głowie naprawdę dobrą mapę z naniesionymi na nią owocującymi drzewami.

Trudno jest wytłumaczyć te skomplikowane wzorce postępowania jakimiś prostymi regułami. To nie jest tak, że szympansy kierowały się wzrokiem podążając w stronę figowców, ponieważ zazwyczaj nie były w stanie zobaczyć drzewa w kierunku którego zmierzały. Również nie pomógł im w tym węch, bo wstawałyby wcześniej, gdyby figi rosły bliżej ich gniazd. Nie poruszały się też według zakorzenionych wzorców, dlatego że Janmaat nigdy nie widziała żeby spały i jadły śniadanie dwa razy w tym samym miejscu. Także inne czynniki, takie jak temperatura, opady czy obecność samców nie wyjaśniają wzorów ich zachowania.

Najlepszym wyjaśnieniem jest to, że kiedy szympansy mają figi w swym menu, wstają wcześniej rano, by dotrzeć do celu przed innymi. Im dłuższą mają drogę do figowców, tym wcześniej zwlekają się z gniazd. „Biorą pod uwagę różne typy informacji – nie tylko to, co planują zjeść, ale również to, gdzie to pożywienie się znajduje,” twierdzi Janmaat.

“Praca Karlina Janmaata jest doskonała, jest bardzo szczegółowa, długoterminowa i dobrze przemyślana” mówi van

Schaik. „Janmaat jest świetnym obserwatorem w sytuacjach, kiedy eksperymenty są niezmiernie trudne lub wręcz niemożliwe do przeprowadzenia.”

Inni naukowcy odkryli, że małpy przebywające w niewoli również potrafią planować swoją przyszłość. Dotyczy to na przykład wyboru narzędzi, które mogą przydać się później, oszczędzania żetonów, które można w razie potrzeby wymienić na jedzenie, a nawet gromadzenia kamieni w celu użycia ich w przyszłości w starciu z irytującymi zwiedzającymi. Wszystkie te przykłady dotyczą narzędzi. Korzystanie z nich jest oczywistym i zarazem zdumiewającym sposobem, w jaki zwierzęta ujawniają swój spryt. Wczesne wstawanie na tle tych wyczynów wydaje się prozaiczne, jednak Janmaat twierdzi, że jest równie imponujące. Jest to wyrafinowany sposób na zdobywanie pożywienia oraz pokonanie konkurencji i jest to coś, co wymaga inteligencji.

Inne człekokształtne mogą mieć podobne umiejętności: zaledwie rok temu van Schaik udowodnił, że orangutany w noc poprzedzającą podróż informują rywali i towarzyszy o swoich planach. Jest to kolejny przejaw wczesnego planowania. „Stopniowo ciężar dowodu przesuwa się w kierunku stwierdzenia, że małpy człekokształtne planując swoje codzienne zajęcia mentalnie podróżują w czasie”- twierdzi naukowiec.

Ta umiejętność mogła być kluczowa w przebiegu naszej ewolucji. Niektórzy naukowcy zakładają, że nasza sławna mądrość wyewoluowała, byśmy mogli sobie poradzić z niewystarczającymi i nieregularnymi zasobami pożywienia takiego właśnie jak owoce. Na przykład naczelne wyposażone w duże mózgi, mają większą tendencję do zjadania stałej liczby kalorii przez okrągłutki rok, nawet gdy spożywają wysoce sezonowe potrawy. Prawdopodobnie jest to zasługa mentalnych asów w rękawie jakimi dysponują. Należą do nich dobra pamięć, umiejętność wytwarzania narzędzi, elastyczność decyzji. To one pozwalają im znaleźć pokarm za każdym razem, kiedy go potrzebują. Badania prowadzone przez Janmaat sugerują, że do tej listy zalicza się również zdolność planowania przyszłości.

Niestety badaczka twierdzi, że podobne badania mogą być coraz trudniejsze do zrealizowania. „Czasami mieliśmy problem by o poranku wyśledzić samice, dlatego że przenosiły swoje gniazda, gdy słyszały strzelby kłusowników” opowiada. „Może to być jedna z ostatnich populacji szympanśów, które można było objąć badaniami na terenie Zachodniej Afryki. Możliwości uzyskania wglądu w historię naszej ewolucji poprzez obserwacje zachowania naszych najbliższych krewnych maleją w zaskakującym tempie.” Nie ma możliwości, by szympansy przewidziały jak temu zapobiec. Tylko my moglibyśmy to zrobić.

Autorstwo: Ed Yong

Tłumaczenie: Justyna Trawińska

Źródło oryginalne: [Not Exactly Rocket Science](#)

Źródła polskie: [Listy z naszego sadu](#), [Małpi mózdzek](#)